

ÖZÜNÜ ŞAGİRD SAYAN MÜƏLLİM

(müsahibə)

Bu ilin may ayından Özbəkistandakı Azərbaycan Səfirliyinin və Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin elan etdiyi "Məndə sığar iki cahan" adlı beynəlxalq şeir müsabiqəsinə noyabr ayında yekun vurulmuş və Azərbaycandan iştirakçılar arasında I yerə müəllim-şair Oqtay İsmayılı layiq görülmüşdür. 6 dekabr 2019-cu ildə Daşkənddə keçirilmiş təntənəli təqdimat mərasimində qalibə Fəxri Diplom və pul mükafatı təqdim edilmişdir. "İsmayılı xəbərləri" qəzetinin redaksiyasında müəlliflə görüşüb müsahibə aldım:

-Səni ürəkdən təbrik edirəm! Səfərin necə keçdi?

-Çox minnətdaram! Bu mənim xarici ölkəyə ilk səfərim idi. Ən gözəl təəssüratlarla qayıtmışam. Özbəkistanı doğma torpaq, özbək oğul və qızlarını isə bacı-qardaşlarım kimi gördüm.

-Deyəsən, özün kimi yaxşı insanlarla çox qarşılaşmışsan?

-Özümdən yaxşı insanlarla qarşılaşmışam.

-Qazancın çox oldumu?

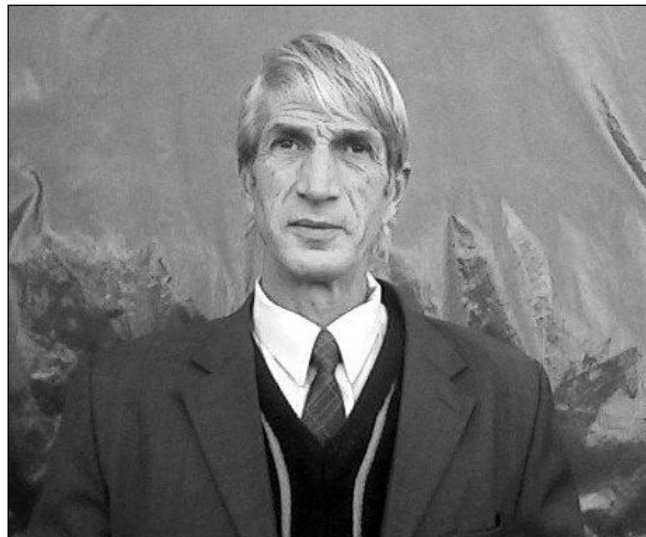
-Pul barədə deyirsənsə, mənim kimi sadə həyata öyrəşmiş adam üçün çoxdur. Üstəlik, səfərimlə bağlı bütün xərclər ödənilmişdi. Ancaq heç bir hesaba sığmayan qazancım təzə dostlar, xüsusilə Səfirliyimizin I katibi və Mədəniyyət Mərkəzinin direktoru Samir Abbasov oldu. Mübaliğə saymayın, mən onu Nəsiminin təbliğ etdiyi kamil insan səviyyəsində gördüm. Bütün səfər müddətində İsmayılı Regional Mədəniyyət İdarəsinin direktoru Elnur müəllimlə, Bakıdan dəvət edilmiş tədqiqatçı alimlərdən Səadət Şıxıyeva, Kərimulla Məmmədzadə və münisflər heyətinin üzvü olan şair Fərid Hüseynlə birlikdə oldum, bu gözəl insanları yaxından tanıyıb sevdim.

-Samir müəllimi mən də gözəl insan kimi tanıyıram. Onu kamil insan saymağının səbəbi nədir?

-Samir müəllimin hədsiz biliyi, mərifəti, obyektivliyi, fədakarlıq adlana bilən zəhmətsevərliyi, Azərbaycan mədəniyyətinin Özbəkistanda təbliği sahəsində çoxsaylı tədbirlər həyata keçirməsi, bunlardan da əhəmiyyətli olan Vətən, dil, millət pərvanəliyi elə ilk söhbətimizdə məndə qeyri-adi təəssürat yaratdı.

-Daşkənddə neçə gün oldun, hansı tədbirlərə qatıldın?

-Üç gün yarım. Tarix İnstitutunda elmi konfransda, təqdimat mərasimində və möhtəşəm bir konsertdə iştirak etdik, muzeylərin bəzisinə baş çəkdik. Bir gün də şəhəri

qismən görmək üçün təkliddə piyada gəzdim.

-Muzeylərdə yadında ən çox qalan eksponat oldu mu?

-Məscid-muzeydə "Quran"ın ən müxtəlif əlyazma və nəşrləri yaddan çıxan deyil. Amma onların içərisində həzrət Osmanın öz əli ilə VII əsrdə yazdığı çox böyük ölçülü "Quran" adama sehrlı təsir göstərirdi. Heyif ki, onun yanında şəkil çəkdirməyə icazə verilmir.

-İndi inandın mı, sənə illər uzununu deyəndə ki, respublika ədəbi mühitində çıxsan, müxtəlif tədbirlərə qatilsan, mütləq uğurlar qazanacaqsan, haqlı imişik?

-Bir az inandım, amma tam inanacağıma inanma.

-Niyə?

-Axı bu müsabiqəyə sənənin təkidilə qoşuldum. Məne uğur gətirən şeirlərimi seçən də, lazımı ünvana göndərən də sən oldun. Necə deyərlər, "bu "günah"a sən də şərik-sən". Elə bilirsən ki, məni yenə meydana çıxmağa məcbur edə biləcəksən?

-Bax bu, qəribə cavab oldu. Əvvəla, sən dostunun sözüündən çıxma bilməzsən. İkincisi də, məgər tanınmaq, məşhurlaşmaq pis işdir?

-Başqaları üçün yaxşıdır, amma mənə tanınmaqdan, həqiqətən, ehtiyat edirəm. Həmişə kimlərsənə baxışları altında qalırsan. Məşhurların sevənləri ilə yanaşı, bəd-xahları da mütləq olur. Onların hər sözünə, hərəkətinə həm yaxşı, həm pis münasibətlər bildirilir. Pisi görməmək üçün yaxşıdan da qaçmağım məsləhətdir.

-Qayıdaq müsabiqəyə. Bilirik ki, sən bayramlar, tədbirlər şairi deyilsən. "Nəsimi ili"nin xatirinə ona nəzirələr yazmamısan. Münisflərin diqqətini sənənin şeirlərində çəkən ən çox hansı xüsusiyyətlər olub?

-Məni hər cəhətdən ən yaxşı tanıyan adam sənənsən.

Bilirsən ki, özümə qarşı tamamilə laqeydəm. Haqqımda qətiyyətlə yüksək fikirdə deyiləm. Sənin təkidinlə iştirak etdiyim yeganə, həm də beynəlxalq müsabiqədə Azərbaycanlı iştirak edən təxminən 50 yazar arasında I yerə layiq görülməyim xəbəri mənə aydın səmada ildırım çaxması kimi təsir etdi. Hətta mükafatı qəbul edəndə də bunu yuxu sanırdım. Hörmətli Samir müəllimdən təklildə soruşanda cavab verdi ki, sənin 17 şeirindən elə birincisini oxuyan kimi Nəsiminin ruhunu, vəhdəti-vücut fəlsəfəsini gördüm. Onları çap elətdirib evə apardım, gecə diqqətlə oxudum. Əmin oldum ki, qalibi tapmışam. Səhər yazılarını münisiflərə göndərdim. Onlar da qətiyyətlə üstünlüyü sənə verdilər.

Daha sonra tədbirlərə dəvət edilmiş münisiflərdən Fərid Hüseynəndən bu barədə soruşanda dedi ki, digər müəlliflər üçün xahişlər, hətta tələblər də edənlər vardı. Amma biz bildirdik ki, Nəsimi haqq yolunda ən dəhşətli edamdan çəkinməyibse, onun adına keçirilən müsabiqədə də ancaq haqq qalib gəlməlidir.

-Nə vaxtdan özündə Nəsimi ruhunu hiss etməyə başladın?

-Nəsiminin fəlsəfi konsepsiyası mənə əsasən beş-altı ildir ki, əsir edib. Şeirlərim daha çox bu paklıq çeşməsinə su içir. Amma vəhdəti-vücut təliminin bəzi elementləri olan düşüncələrim 1998-ci ildən bəri bəzi yazılarımda əks olunub. Məsələn, 21 il əvvəl yazılmış "Sonuncu sufi mənəm", "Şəhadət etdim" adlı şeirlərim bu qəbildən sayıla bilər.

-Nəsimini sən necə görürsən?

-Nəsimi bütün zamanların qəhrəmanı, dünya fəlsəfi poeziyasının günəşi, bəşəriyyətin ən böyük xeyirxahı, İnsanın, Təbiətin, Allahın ən sadıq, alovlu aşığıdır. Onun təlimi minlərlə dini və fəlsəfi təlimlər içərisində ən işıqlısıdır.

-Bu rəyin yubileyrlə bağlı çıxışlardakı pafoslu təriflər kimi qəbul edilə bilər. Fikirlərini bir az da dəqiqləşdirsən, yaxşı olmazmı?

-Peyğəmbərlər Allahın təlimini, sözlərini insanlara çatdırıblar. Onlar Küll (Allah) ilə Zərrə (İnsan) arasında ilahi vasitəçidirlər. Bütün dinlərdə cənnət müjdəsi ilə cəhənnəm xofu yanaşdır. Nəsimi isə peyğəmbər yox, bələdçidir. O, İnsana əbədi səadət yolunu göstərmir, əksinə, Allaha qovuşana qədər bələdçilik edir, əlindən tutub aparır. Yaradan Nəsimini məhz bu ilahi missiya üçün dünyamıza göndərmişdir.

-Nəsimi insanı ilahiləşdirir. "İnsanda təcəlli qıldı Allah, Qıl Adəmə səcdə, olma gümrah". Yəni Allah adanın sürətində özünü göstərir, ona görə də adama səcdə et, yolunu azma. Bu sözlər küfrə bənzərmirmi?

-Qətiyyətlə. Nəsimi "Quran"dən kənara çıxmır. Onun müəyyən ayələrinə əsaslanır. Yeri gəlmişkən, deyim ki, bu dahi qədər öz şeirlərində "Quran"dən götürülmüş söz, ifadə və hətta ayələri verən ikinci şair yoxdur. O, dinimi-

zi ən mükəmməl şəkildə dərk və təbliğ edən müəllim-filosofdur. Bu fikrimi sadə şəkildə ifadə edirəm: Allah insanı özünə bənzər şəkildə xəlq edib, ona öz nəfəsilə can verib. İnsanın ruhu Onun bir zərrəsidir. Həmin zərrə bu dünyada öz paklığını qoruyub-saxlaya bilirsə, ölümdən keçərək, yenidən ayrıldığı Bütövə (Allaha) qovuşacaq və onunla birləşdiyi üçün "Ənəlhəq" deyəcək. Bir az da sadə deyim: Allah təsəvvür edilməyəcək dərəcədə nəhəng bir ocaq kimidir. Biz onun bu dünyaya düşmüş kiçik közləriyə. Əgər qəbahətlərlə özümüzü söndürüb qaraltmasaq, yenidən həmin ocağa qayıdacağıq. Ona qovuşandan sonra ayrıca köz yox, elə ocaq olacağıq. Mən də bu fikrə şərik olduğum üçün deyirəm: "Allahın zərrəsi Allahdır həm də, Ocaq say-hesabsız közü deyilmi?!"

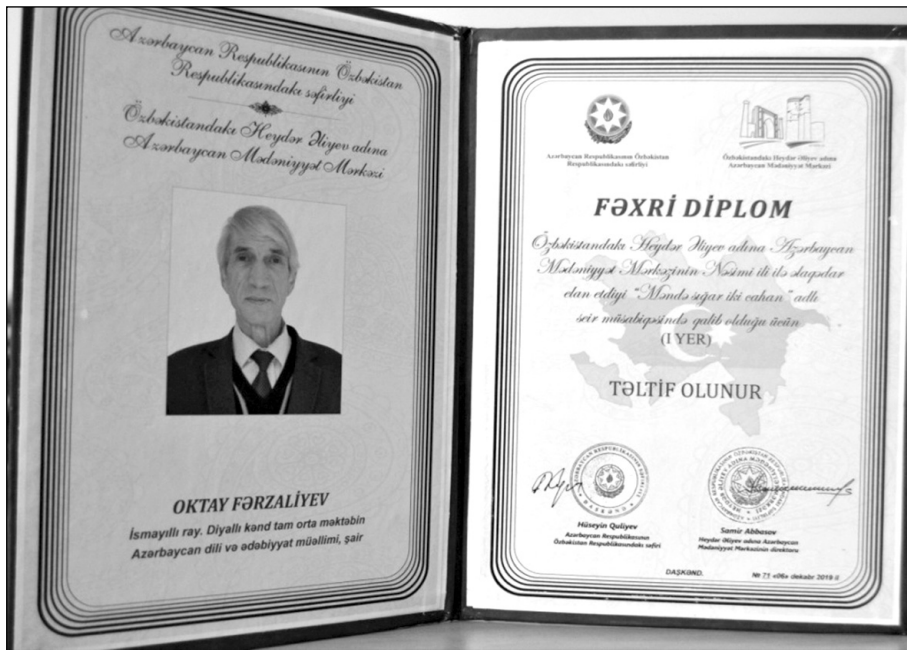
-Yəni "Ənəlhəq" allahlıq iddiası deyil, eləmi?

-Əlbəttə. Yalnız cahil, fanatik adam başqa cür düşüncəyə bilər. Hələ XIII əsrdə böyük Mövlana Rumi yazırdı: "... ənəlhəq" deməyi böyük bir iddia hesab edirlər. Halbuki, "ənəlhəq" demək böyük bir təvazüdür... Çünki, ("Ənəlhəq" ifadəsinin əvəzinə) "ənə əbdül-həqq" yəni, "mən həqqin quluyam" deyən bir kəs öz varlığı və həqq olan Allahın varlığını dilə gətirərək, iki ayrı varlıq iddiası etmiş olur. Halbuki, "ənəlhəq" deyən bir kəs öz varlığını yox etdiyi üçün "ənəlhəq" deyir. Yəni, "mən yoxam, hər şey Odur. Tanrıdan başqa heç bir varlıq yoxdur, mən yalnızca yoxluğam, heçəm deyir. Bu ifadədə açıq aşkar təvazö görsənir. İnsanlar bunun mənasını anlamırlar".

"Ənəlhəq" ifadəsini adətən 922-ci ildə Bağdadda edam edilmiş böyük mütəfəkkir Həllac Mənsurla bağlayırlar. Ancaq böyük ərəb alimi Bistami Həllac Mənsurdan ən azı 50 il əvvəl bu ifadəni işlətməmişdir. Deməli,

"Ənəl həqq" ideyası Nəsimidən dörd-beş yüz il əvvəl doğulub. Amma onu ən təsirli, inandırıcı və ətraflı şəkildə Nəsimi ifadə edib.

Azər Fəraqi 2015-ci ildə yazdığı "Ənəlhəqq" ifadəsinin şərhini adlı məqalədə deyir: "Həllac Mənsur, yaxud Nəsimi əgər "Allahlıq" iddiası etmək istəsəydilər, "ənəl həqq" ifadəsi əvəzinə, "ənəllah"(mən Allaham) deyərdilər. "Allah" kəlməsi də, "həqq" kəlməsi də Tanrının isimlərindəndir. Lakin hərəsinin fərqli mənaları vardır. Kainatda hər şey sadəcə Odur".

"Məndə sığar iki cahən ..." Bu o deməkdir ki, hər iki aləm (fani və baqi) insana sığışır, deməli, İnsan bütün kainatdan da böyükdür. Sarsıdıcı fikirdir. Sən bunu mübaliğə hesab etmirsənmi?

-Yox! Allahın zərrəsinə biz yalnız Onun müqabilində çox kiçiyik. Amma Allahın zərrəsi də kainatla müqayisədə böyükdür. Gözün görmə hüdudları çox məhduddur. Biz nəhəng gerçəklərin heç birini görmürük. Məsələn, kainatı nizamda saxlayan cazibəni, hər yeri dolduran elektromagnit dalğalarını (az qismi istisna olmaqla) ...Biz heç hər saniyə udduğumuz havanı, bizi idarə edən duyğularımızı, fikrimizi, sözüümüzü görə bilmirik. Əsl gerçəkliyi yalnız zəka qavraya bilər. Kainatın əsl gerçəkliyini ən mükəmməl şəkildə Nəsimi zəkası qavrayıb və bizə anladır.

-Nəsimi deyir: "Yer yox ikən, göy yox ikən ta əzəldən var olmuşam". İnsan ən axırıncı xəlq olunubsa, bu fikri necə anlamaq olar?

"Quran"a görə, Allah hər şeyi məhz öz sevimlisi olan insana görə yaradıb. Deməli, hələ kainat yox ikən biz Allahın fikrində mövcud idik. Allah məkan və zamanı məhz öz sevimlisinin xatirinə yaradıb. Çox sadə məntiqdir, heç bir fantastik yozuma, şübhəyə üz tutmağa ehtiyac yoxdur.

-Nəsimi ona görə ən dəhşətli şəkildə öldürüldü ki,

heç bir müsəlman hürufilik-nəsimilik təliminə lap cüzi şəkildə olsa da, tərəfdar çıxmağa cəsarət etməsin. Bəs necə oldu ki, onun məzarı elə əvvəldən açıq-aşkar ziyarətçiyə çevrildi?

-Dini məhkəmədə yalnız bir nəfər Nəsimini kafir elan edərək, edamını vacib buyurmuşdu. Onu Misir sultanının əmri ilə edam etmişlər. Cəmi on il sonra (sultan öləndən ki-mi) Hələbin dini məhkəməsi bu işə yenidən baxmış və gec də olsa, ona bəraət vermişdi. Bu Eşq Günəşini Tanrı özü əbədiyyət boyu nur saçmaq üçün yandırır.

-Nəsimini öyrənmək indiki və gələcək nəsillərə nə verə bilər?

-Bir-birini Allahın zərrələri kimi sevməyi, şərdən uzaqlaşmağı, ilahi missiyasını dərk edərək daxilindəki ilkin işığı, gözəlliyi qoruyub-saxlamağı, kainatdakı yerini düzgün anlamağı, bu dünyadakı həyatını inam və fərəhlə doldurmağı, əbədi bir səadətə sahib olmağı. Nəsimi insanı müqəddəslik hələsinə bürüyür. Bu ilahi bələdçi insanı ərşi-əlaya - Allaha doğru aparır, onun daxilindəki zülməti ərindir, işığı gücləndirir. O, "ənəlhəq"lə özünü ucaltmır, insanı böyüdür, daha doğrusu, ona nə qədər uca, ülvi olduğunu anladır. O, öz şəxsi "mən"inin nuru ilə öyünmür, lovğalanmır, insanın "mən"indəki əzəli işığı göstərir. O, həmin işığı bürümüş cəhəlet pərdəsini cırmağa, itirilmiş ülviyyət və qüdsiyyətin qaytarılmasına çalışır.

-Dahilər arasında Nəsiminin yeri haradadır?

-Ən öndədir. Onun missiyası tamamilə fərqlidir. Ateistlər Yaradanı danmaqla, həyatın fani olduğu fikrini yaradır və ömrün mənasızlığı təəvvürünü yaradırlar. Yəni, biz təsadüf nəticəsində yaranmışıq və ölüb əbədi yoxa çıxacağıq. İnsana bundan da artıq mənəvi əzab vermək, onu daha artıq dəhşətə salmaq olarmı?! Dindarlar inanır ki, o biri dünya da var. Fani aləmdən köçüb əbədi aləmə gedirik. Əbədiyyətə belə inam insan həyatını keyli sevinclə doldurur. Amma bir xof daim bu sevinci titrədir: birdən cəhənnəmə düşüb, əbədi əzab çəkərik. Nəsimilik isə inandırır ki, pak yaşayan insan Allaha qovuşacaq və onun bir zərrəsinə əbədi bəxtəvər olacaq. Nəsimi İnsanı ateist kimi ümitsizliyə, dinlər kimi müxtəlif qorxu və tələblərə təslim etmir. O, Allahın sevimlisi olan İnsana bələdçilik edərək, Rəbbimizlə qovuşmağa aparır.

Söhbətlaşdı:

Şahməmməd Dağlaroğlu
Prezident təqaüdcüsü, şair-publisist
8 dekabr 2019-cu il